

คำแนะนำ

การเลี้ยงแพะ

โครงการพัฒนาปศุสัตว์ภาคใต้เพื่อการส่งออก
กรมปศุสัตว์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ISBN 974-415-428-9

คำแนะนำ
การเลี้ยงแพะ

เรียบเรียงโดย

สุรชน ต่างวิวัฒน์

จำนวนพิมพ์ 10,000 เล่ม

การเลี้ยงแพะ

การเลี้ยงสัตว์กำลังได้รับการสนใจเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากการปลูกพืชแล้ว การเลี้ยงสัตว์ยังเป็นอาชีพหนึ่งที่สามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกร ทั้งเป็นรายได้หลักและรายได้เสริม ปัจจุบันประเทศไทยนอกจากจะเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังสามารถส่งเป็นสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศทำรายได้ไปหลายพันล้านบาท แพะเป็นสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่งที่น่าทำการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเลี้ยงเช่นเดียวกับสัตว์อื่น การผลิตแพะยังสามารถขยายตัวได้อีกมาก เพราะนอกจากจะเลี้ยงแพะเพื่อการบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังมีแนวโน้มที่สามารถจะส่งแพะไปจำหน่ายยังประเทศข้างเคียงได้อีกด้วย

แพะเป็นสัตว์ที่น่าเลี้ยง ทั้งนี้เพราะแพะนอกจากจะเลี้ยงง่ายขยายพันธุ์ได้เร็วแล้ว ยังมีข้อดีต่าง ๆ อีกมาก เช่น

1. แพะเป็นสัตว์ที่ให้ผลผลิตทั้งเนื้อและนม มีขนาดเล็ก ทำให้ผู้หญิงหรือเด็กก็สามารถให้การดูแลได้
2. แพะเป็นสัตว์ที่หาอาหารกินเองได้เก่ง กินอาหารได้หลายชนิด ดังนั้นถึงแม้ฤดูแล้ง แพะก็สามารถหาพืช ที่โค-กระบือไม่กินกินเป็นอาหารได้
3. แพะมีการเจริญเติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาวได้เร็ว สามารถใช้แพะผสมพันธุ์ได้ตั้งแต่อายุเพียง 8 เดือน
4. แพะมีความสมบูรณ์พันธุ์สูง แม้แพะมักคลอดลูกแฝด และใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงลูกสั้น จึงทำให้สามารถตั้งท้องได้ใหม่
5. แพะเป็นสัตว์ที่ใช้พื้นที่ในการเลี้ยงเพียงเล็กน้อย ทั้งพื้นที่โรงเรือน และพื้นที่สำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับแพะ
6. แพะเป็นสัตว์ที่สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้ดี มีความทนทานต่อสภาพอากาศแล้ง และร้อนได้ดี

7. แพะเป็นสัตว์ที่ใช้เป็นอาหารบริโภคสำหรับประชาชนของทุกศาสนา เพราะไม่มีศาสนาใดห้ามบริโภคเนื้อแพะ

ลักษณะและวิธีการเลี้ยงแพะ

ลักษณะและวิธีการเลี้ยงแพะโดยทั่วไปสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 4 แบบด้วยกันคือ

1. การเลี้ยงแบบผูกล่าม การเลี้ยงแบบนี้ใช้เชือกผูกล่ามที่คอแพะ แล้วนำไปผูกให้แพะหาหญ้ากิน รอบบริเวณที่ผูก โดยปกติเชือกที่ใช้ผูกล่ามแพะมักมีความยาวประมาณ 5-10 เมตร การเลี้ยงแบบนี้ผู้เลี้ยงจะต้องมีน้ำและอาหารแร่ธาตุไว้ให้แพะกินเป็นประจำด้วย ในเวลากลางคืนก็ต้องนำแพะกลับไปเลี้ยงไว้ในคอกหรือเพิงที่มีที่หลบฝน การผูกล่ามแพะควรเลือกพื้นที่ที่มีร่มเงาที่แพะสามารถหลบแดดหรือฝนไว้บ้าง หากจะให้ดีเมื่อเกิดฝนตกควรได้นำแพะกลับเข้าเลี้ยงในคอก

2. การเลี้ยงแบบปล่อย การเลี้ยงแบบนี้เกษตรกรมักปล่อยแพะให้ออกหาอาหารกินในเวลากลางวัน โดยเจ้าของจะคอยดูแลตลอดเวลาหรือเป็นบางครั้งเท่านั้นลักษณะการเลี้ยงแบบนี้เป็นที่นิยมเลี้ยงกันมากในบ้านเรา เพราะเป็นการเลี้ยงที่ประหยัด เกษตรกรไม่ต้องตัดหญ้ามาเลี้ยงแพะ การปล่อยแพะหาอาหารกินอาจปล่อยในแปลงผักหลังการเก็บเกี่ยว หรือปล่อยให้กินหญ้าในสวนยาง แต่จะต้องระมัดระวังอย่าให้แพะเที่ยวทำความเสียหายให้แก่พืชที่เกษตรกรเพาะปลูก ทั้งนี้เพราะแพะกินพืชได้หลายชนิด การปล่อยแพะออกหาอาหารกินไม่ควรปล่อยในเวลาที่แดดร้อนจัดหรือฝนตก เพราะแพะอาจเจ็บป่วยได้ โดยปกติเกษตรกรมักปล่อยแพะหาอาหารกินตอนสายแล้วไล่ต้อนกลับเข้าคอกตอนเที่ยง หรือปล่อยแพะออกหาอาหารกินตอนบ่ายแล้วไล่ต้อนกลับเข้าคอกตอนเย็น หากพื้นที่ที่มีหญ้าอุดมสมบูรณ์แพะจะกินอาหารเพียง 1-2 ชั่วโมงก็เพียงพอแล้ว

3. การเลี้ยงแบบขังคอก การเลี้ยงแบบนี้เกษตรกรขังแพะไว้ในคอก รอบ ๆ คอกอาจมีแปลงหญ้าและมีรั้วรอบแปลงหญ้าเพื่อให้แพะได้ออกกินหญ้าในแปลง บางครั้งเกษตรกรต้องตัดหญ้าเนเปียร์หรือกินนี้ให้แพะกินบ้าง ในคอกต้องมีน้ำและอาหารชั้นให้กิน การเลี้ยงวิธีนี้ประหยัดพื้นที่และแรงงานในการดูแลแพะ แต่ต้องลงทุนสูง เกษตรกรจึงไม่นิยมทำการเลี้ยงกัน

4. การเลี้ยงแบบผสมผสานกับการปลูกพืช การเลี้ยงแบบนี้ทำการเลี้ยงได้ 3 ลักษณะที่กล่าวข้างต้น แต่การเลี้ยงลักษณะนี้เกษตรกรจะเลี้ยงแพะปะปนไปกับการปลูกพืช เช่น ปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน และปลูกมะพร้าว ในภาคใต้ของประเทศไทย มีเกษตรกรจำนวนมากที่ทำการเลี้ยงแพะควบคู่ไปกับการทำสวนยาง โดยให้แพะหากินหญ้าได้ต้นยางที่มีขนาดโตพอสมควร การเลี้ยงแบบนี้ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าการเพาะปลูกเพียงอย่างเดียว

โรงเรือนและอุปกรณ์ในการเลี้ยงแพะ

แพะก็เหมือนสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ก็จะต้องมีสถานที่สำหรับแพะได้พักอาศัย หลบแดด หลบฝน หรือเป็นที่สำหรับนอนในเวลากลางคืน การสร้างโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงแพะควรได้ยึดหลักดังต่อไปนี้

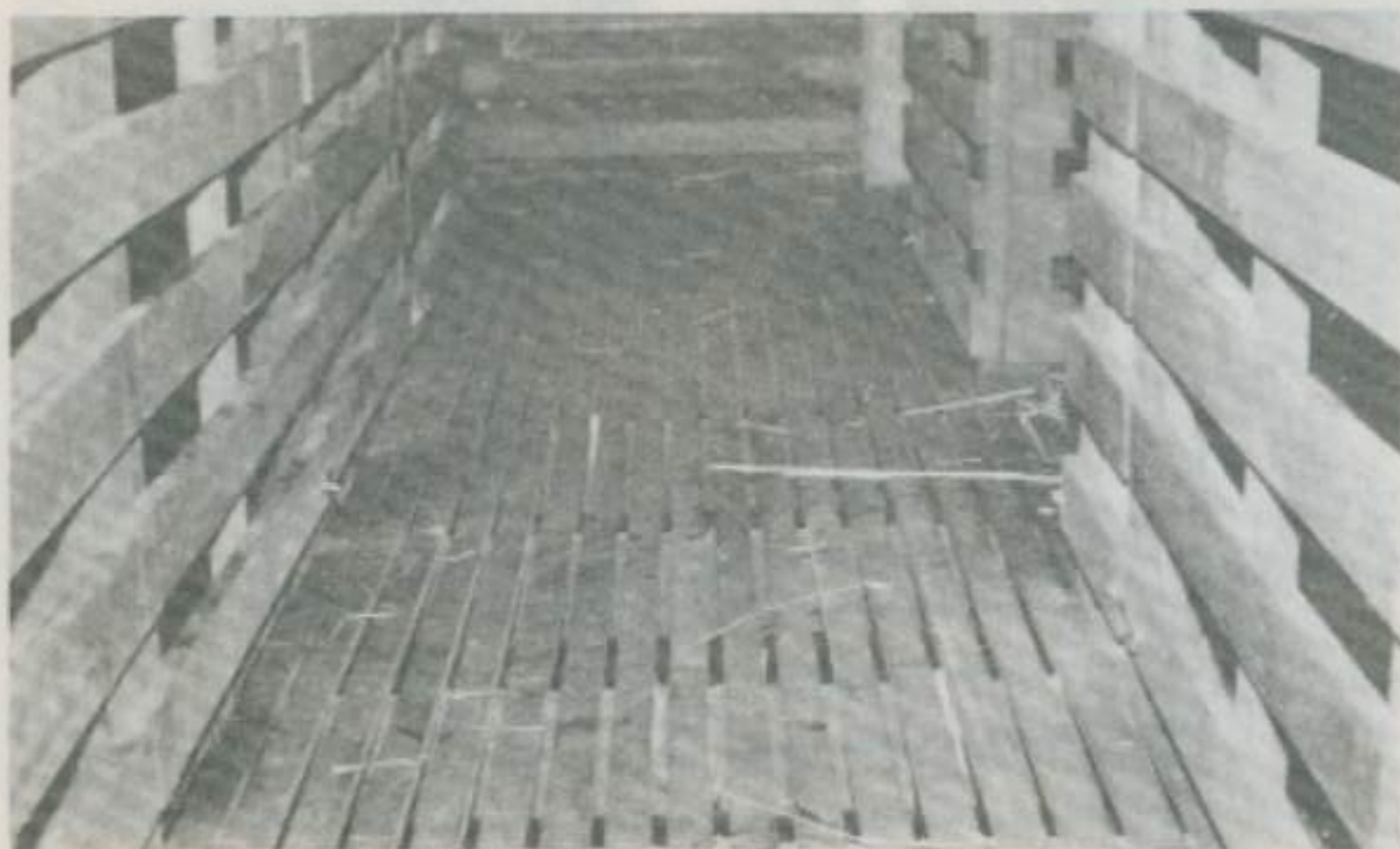
1. พื้นที่ตั้งของคอก คอกแพะควรอยู่ในที่เนินน้ำไม่ท่วมขัง แต่ถ้าหากพื้นที่ที่ทำการเลี้ยงแพะมีน้ำท่วมขังเวลาฝนตก ก็ควรสร้างโรงเรือนแพะให้สูงจากพื้นดินตามความเหมาะสม แต่ทางเดินสำหรับแพะขึ้นลงไม่ควรมีความลาดสูงกว่า 45 องศา เพราะหากสูงมากแพะจะไม่ค่อยกล้าขึ้นลง พื้นคอกที่ยกระดับจากพื้นดินควรทำเป็นร่อง โดยใช้ไม้ขนาดหนา 1 นิ้ว กว้าง 2 นิ้ว ปูพื้นให้เว้นร่องระหว่างไม้แต่ละอันห่างกันประมาณ 1.5 เซนติเมตร หรืออาจจะใช้พื้นคอนกรีต โดยปูพื้นคอกแพะด้วยสแลตที่ปูพื้นคอกสุกรก็ได้พื้นที่เป็นร่องนี้จะทำให้มูลของแพะตกลงข้างล่าง พื้นคอกจะแห้งและสะอาดอยู่เสมอ

โรงเรียนเลี้ยวแพะกระด้างจากพื้น

2. ผนังคอก ผนังคอกแพะควรสร้างให้โปร่ง เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้ดี ผนังคอกควรมีความสูงไม่ต่ำกว่า 1.5 เมตร ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้แพะกระโดดหรือปีนข้ามออกไปได้

3. หลังคาโรงเรียน แบบของหลังคาโรงเรียนเลี้ยวแพะมีหลายแบบ เช่น เพิงหมาแหงน หรือ แบบหน้าจั่ว เกษตรกรที่จะสร้างควรเลือกแบบที่คิดว่าเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และทุนทรัพย์ หลังคาโดยปกติมักจะสร้างให้สูงจากพื้นคอกประมาณ 2 เมตร ไม่ควรสร้างโรงเรียนให้หลังคาต่ำเกินไป เพราะอาจทำให้ร้อนและอากาศถ่ายเทไม่ดี สำหรับวัสดุที่ใช้มุงหลังคาจะใช้จากหรือแฝก หรือสังกะสีก็ได้

ลักษณะพื้นของโรงเรือน ใช้ไม้ทำพื้นเว้นระยะเป็นร่องเพื่อให้มูลแพะตกไปข้างล่าง
ใต้สะดวก ผนังก็ใช้ไม้คอกกันให้สูงประมาณ 1.5 เมตร

โรงเรือนที่มีพื้นที่ปลูกหญ้าเพื่อให้แพะ ได้เดินเล่นและแทะเล็มหญ้า รอบ ๆ บริเวณ
ล้อมรอบด้วยรั้วตาข่าย

ทางขึ้นลงของโรงเรือนยกระดับ ไม่ควรลาดเอียงเกินกว่า 45 องศา และเพื่อให้แพะ
เดินขึ้นลงได้สะดวก ทางขึ้นลงควรมีไม้คอกเสริมขวางเป็นขั้น ๆ

ใต้โรงเรือนที่ยกระดับมักมีมูลแพะ ดังนั้นควรทำความสะอาดโกยมูลแพะ
ไปทิ้งอยู่เสมอ

4. ความต้องการพื้นที่ของแพะ แพะมีความต้องการพื้นที่ในการอยู่อาศัยในโรงเรือนประมาณตัวละ 1 ตารางเมตร ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงมักแบ่งภายในโรงเรือนออกเป็นคอก ๆ แต่ละคอกขังแพะรวมฝูงกันประมาณ 10 ตัว โดยกีดขนาดของแพะให้ใกล้เคียงกันขังรวมฝูงกัน แต่ถ้าหากเห็นว่าสิ้นเปลืองค่าก่อสร้างก็อาจขังแพะรวมกันเป็นฝูงใหญ่ในโรงเรือนเดียวกันโดยไม่แบ่งเป็นคอก ๆ ก็ได้

5. รั้วคอกแพะ เกษตรกรบางรายเลี้ยงแพะไว้ในโรงเรือนและมีบริเวณสำหรับให้แพะเดินเล่นรอบโรงเรือน บริเวณเหล่านี้จะทำรั้วล้อมรอบป้องกันไม่ให้แพะออกไปภายนอกได้ รั้วที่ล้อมรอบโรงเรือนแพะไม่ควรใช้ลวดหนามเป็นวัสดุ เพราะแพะเป็นสัตว์ซุกซน อาจได้รับอันตรายจากลวดหนามได้ รั้วควรสร้างด้วยไม้ไผ่หรือลวดตาข่าย ทุกระยะ 3-4 เมตรจะมีเสาปักเพื่อยึดให้รั้วแข็งแรง หากจะสร้างรั้วให้ประหยัดอาจใช้กระถินปลูกเป็นแนวรั้วปนกับการใช้รั้วไม้ไผ่ก็จะทำให้รั้วไม้ไผ่คงทนและใช้งานได้นาน โดยระยะแรกสร้างรั้วไม้ไผ่แล้วปลูกกระถินเป็นแนวข้างรั้วไม้ไผ่ เมื่อกระถินโตขึ้นก็จะเป็นรั้วทดแทนต่อไป

พันธุ์แพะ

1. แพะพื้นเมืองในประเทศไทย มีหลายพันธุ์ด้วยกัน แพะทางแถบตะวันตก เช่น ที่จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแพะที่มาจากแถบประเทศอินเดีย หรือปากีสถานมีรูปร่างสูงกว่าแพะทางใต้ ส่วนแพะทางใต้ของประเทศไทย มีขนาดเล็กเข้าใจกันว่ามีสายพันธุ์เดียวกับแพะพื้นเมืองของมาเลเซีย คือพันธุ์แกมบิงกัตจัง แพะพื้นเมืองทางใต้มีความสูงประมาณ 50 เซนติเมตร มีน้ำหนักประมาณ 20-25 กิโลกรัม ให้ผลผลิตทั้งเนื้อและนมต่ำ

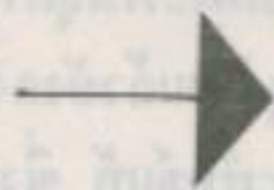
2. แพะพันธุ์ต่างประเทศ เนื่องจากแพะพื้นเมืองของประเทศไทย มีขนาดเล็ก ให้ผลผลิตต่ำ กรมปศุสัตว์จึงมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงพันธุ์แพะของประเทศไทยให้มีคุณภาพสูงขึ้น ให้แพะเป็นสัตว์ที่ให้ผลผลิตทั้งเนื้อและนม ดังนั้นจึงได้นำแพะพันธุ์ต่างประเทศเข้ามาเลี้ยงและขยายพันธุ์ให้เกษตรกรนำไปผสมพันธุ์กับแพะพื้นเมือง เพื่อให้คุณภาพของแพะดีขึ้น สำหรับแพะพันธุ์ต่างประเทศที่กรมปศุสัตว์นำเข้ามาขยายพันธุ์ได้แก่

2.1 แพะพันธุ์ชาแนน เป็นแพะนมที่มีขนาดใหญ่ให้ผลผลิตนมสูงกว่าแพะพันธุ์อื่น ๆ แพะพันธุ์นี้มีขนสั้น ตั้งจมูกและใบหน้ามีลักษณะตรง ใบหูเล็กและตั้งชี้ไปข้างหน้า ปกติจะไม่มีเขาทั้งในเพศผู้และเพศเมีย แต่เนื่องจากมีแพะกระเทยในแพะพันธุ์นี้มาก จึงควรคัดเฉพาะแพะที่มีเขาไว้เป็นพ่อพันธุ์ เพราะมีรายงานว่าลักษณะกระเทยมีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมอยู่กับลักษณะของการไม่มีเขา แพะพันธุ์นี้มีสีขาว สีครีม หรือสีน้ำตาลอ่อน ๆ น้ำหนักโตเต็มที่ประมาณ 60 กิโลกรัม สูงประมาณ 70-80 เซนติเมตร ให้น้ำนมประมาณวันละ 2 ลิตร ระยะเวลาการให้นมนานถึง 200 วัน มีหลายประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เลี้ยงแพะพันธุ์นี้อยู่มาก เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และประเทศไทย แต่ก็มักมีปัญหาที่ว่าแพะพันธุ์นี้ปรับตัวเข้ากับภูมิอากาศในแถบนี้ไม่ค่อยดีนัก แต่ถ้าหากเลี้ยงแพะพันธุ์นี้ไว้ในลักษณะขังคอกตลอดเวลา ก็จะทำให้ปัญหาเรื่องการเจ็บป่วยลดลง และให้ผลผลิตดี

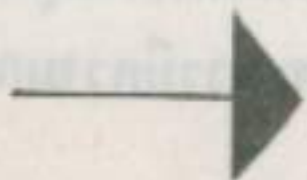
2.2 แพะพันธุ์แองโกลนูเบียน แพะพันธุ์นี้มีขนาดใหญ่ น้ำหนักตัวเมื่อโตเต็มที่ประมาณ 75 กิโลกรัม ตั้งจมูกมีลักษณะโด่งและงุ้ม ใบหูยาวและปรกลง ปกติแพะพันธุ์นี้จะไม่มีเขา แต่ถ้าหากมีเขาเขาจะสั้นและเอนแนบติดกับหนังหัว ขนสั้นละเอียดเป็นมัน มีขายาวซึ่งช่วยให้เต้านมอยู่สูงกว่าระดับพื้นมากและทำให้ง่ายต่อการรีดนม และยังช่วยให้เต้านมไม่ได้รับบาดเจ็บเนื่องจากหนามวัชพืชเกี่ยว แพะพันธุ์นี้มีหลายสีเช่น ดำ เทา ครีม น้ำตาล

ลักษณะใบหน้าของแพะ

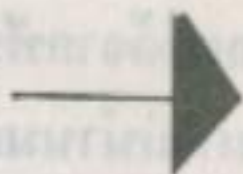
พันธุ์แกมบิงกัตจัง

พันธุ์ซานเนน

พันธุ์แองโกลนูเบียน

น้ำตาลแดง และอาจมีจุดหรือด่างขนาดต่าง ๆ ได้ ผลผลิตน้ำนมประมาณ 1.5 ลิตรต่อวัน ระยะเวลาให้น้ำนมประมาณ 165 วัน

การเลือกพันธุ์แพะ

การที่จะให้การเลี้ยงแพะประสบความสำเร็จ ปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งก็คือพันธุ์แพะที่จะใช้เป็นพ่อ-แม่พันธุ์ เพราะพ่อ-แม่พันธุ์ที่ดีหากเลี้ยงอย่างถูกวิธี จะให้ผลผลิตที่ดีด้วย

การเริ่มต้นในการเลี้ยงแพะ ควรเริ่มจากการเลี้ยงแพะพื้นเมืองหรือแพะลูกผสมระหว่างแพะพันธุ์พื้นเมือง กับแพะพันธุ์ต่างประเทศที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์แล้ว เพราะนอกจากจะเลี้ยงดูง่ายแล้วยังลงทุนต่ำอีกด้วย เมื่อมีความรู้และประสบการณ์แล้วก็เริ่มเลี้ยงแพะพันธุ์แท้ ซึ่งอาจจะใช้แต่พ่อพันธุ์แพะที่ดีนำมาผสมพันธุ์กับแม่แพะหรือปรับปรุงพันธุ์แพะในฝูงให้ดีขึ้น

การเลือกพ่อ-แม่พันธุ์แพะที่จะทำการเลี้ยงนั้น พ่อพันธุ์ควรคัดเลือกแพะที่มีสายเลือดแพะพันธุ์แท้ รูปร่างสูงใหญ่ น้ำหนักตัวมากที่สุดในฝูง มีความแข็งแรง มีความสมบูรณ์พันธุ์โดยควรคัดพ่อพันธุ์แพะที่เกิดจากแม่แพะที่ให้ลูกแฝดสูง และที่สำคัญคือพ่อพันธุ์แพะควรมีความกระตือรือร้นที่จะทำการผสมพันธุ์กับแม่แพะที่เป็นสัด

แม่พันธุ์แพะที่จะเลือกควรเป็นแม่พันธุ์ที่มีรูปร่างลักษณะดี ลำตัวยาว เต้านมมีขนาดใหญ่ สมส่วน นิ่ม และหัวนมยาวสม่ำเสมอ ปริมาณน้ำนมมาก สามารถผสมติดง่ายและให้ลูกแฝด

การประมาณอายุแพะ

การประมาณอายุของแพะสามารถดูได้จากฟันของแพะ แพะมีฟันล่าง 8 ซี่ ฟันแท้ของแพะจะงอกขึ้นมาแทนฟันน้ำนมเป็นคู่ ตั้งแต่อายุ 1 ปี ถึง 4 ปี และหลังจากแพะอายุได้ 4 ปีแล้วฟันแท้ก็น้อย ๆ ร่วงหลุดไป ซึ่งจะเข้าใจมากขึ้นเมื่อดูภาพประกอบ

อายุประมาณ 13-15 เดือน
ฟันแท้ซี่กลาง 2 ซี่งอกขึ้นมาแทนฟันน้ำนม

อายุประมาณ 18-21 เดือน ฟันแท้หลัก 2 ซี่
งอกเพิ่มขึ้นมาแทนฟันน้ำนมรวมเป็นฟันแท้
4 ซี่

อายุประมาณ 22-26 เดือน ฟันแท้งอกขึ้น
มาแทนฟันน้ำนมหลัก 2 ซี่ รวมเป็นฟันแท้
6 ซี่ จึงเหลือฟันน้ำนมจำนวน 2 ซี่อยู่ด้าน
ข้าง ข้างละ 1 ซี่

อายุประมาณ 27-32 เดือนและจะมี
ฟันแท้ทั้ง 8 ซี่

การปฏิบัติเลี้ยงดูแพะ

การปฏิบัติเลี้ยงดูแพะตัวผู้และตัวเมียก็คล้ายกัน แต่ควรแยกแพะตัวผู้และตัวเมีย อย่าให้เลี้ยงปนกันตั้งแต่อายุได้ 3 เดือน การใช้พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ผสมพันธุ์กันควรมีอายุไม่ต่ำกว่า 8 เดือน

1. การเลี้ยงดูพ่อพันธุ์แพะ ภายหลังจากแยกพ่อพันธุ์แพะอายุ 3 เดือนจากแพะตัวเมียแล้ว พ่อพันธุ์ควรได้รับอาหารที่มีพลังงานสูง และได้ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง พ่อพันธุ์แพะเริ่มให้ผสมพันธุ์เมื่ออายุได้ 8 เดือน โดยไม่ควรให้พ่อพันธุ์ผสมพันธุ์แบบคุมฝูงกับแพะตัวเมียเกินกว่า 20 ตัว ก่อนอายุครบ 1 ปี หลังจากนั้นก็ค่อย ๆ ให้ผสมพันธุ์ได้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ไม่ควรใช้พ่อพันธุ์แพะคุมฝูงแพะตัวเมียเกินกว่า 25 ตัว

แพะตัวผู้ควรได้รับการตัดแต่งกับเสมอ ๆ และอาบน้ำ กำจัดเหาเป็นครั้งคราว

2. การเลี้ยงดูแม่พันธุ์แพะ แพะพันธุ์พื้นเมืองมักเริ่มเป็นสัดตั้งแต่อายุน้อย ๆ โดยอาการเป็นสัดของแพะตัวเมียจะเป็นประมาณ 3 วัน หลังจากนั้นจะเป็นสัดครั้งต่อไปห่างจากครั้งแรกประมาณ 21 วัน แพะตัวเมียเริ่มให้ได้รับการผสมพันธุ์เมื่ออายุ 8 เดือน การผสมพันธุ์แพะตัวเมียตั้งแต่อายุน้อย ๆ อาจทำให้แพะแคระแกรนได้ หลังจากได้รับการผสมพันธุ์แล้ว อาจจะปล่อยแพะตัวเมียเข้าฝูงโดยไม่ต้องให้การดูแลเป็นพิเศษแต่อย่างใด นอกจากแพะตัวเมียนั้นจะผอมหรือป่วย ถ้าแพะตัวเมียที่ได้รับการผสมพันธุ์แล้วกลับเป็นสัดอีกภายหลังจากผสมพันธุ์ไปแล้ว 21 วัน ให้ทำการผสมพันธุ์ใหม่ หากแพะตัวเมียยังกลับสัดอีก และพ่อพันธุ์แพะที่ใช้ผสมมีความสมบูรณ์พันธุ์ดี ก็ควรจะคัดแพะตัวเมียที่ผสมไม่ติดนี้ทิ้งเสีย

โดยปกติแพะตัวเมียที่ผสมติดจะตั้งท้องนานประมาณ 150 วัน ลักษณะอาการใกล้คลอดจะเห็นได้ดังนี้

- เต้านมและหัวนมจะขยายใหญ่ขึ้นก่อนคลอดประมาณ 2 เดือน
- แม่แพะจะแสดงอาการหงุดหงิด ตื่นเต้น และร้องเสียงต่ำ ๆ
- บริเวณสวาปด้านขวาจะยุบเป็นหลุมก่อน จากนั้นจะเห็นรอยยุบเป็นหลุมชัดที่สะโพกทั้ง 2 ข้าง

- อาจมีน้ำเมือกไหลออกมาจากช่องคลอดเล็กน้อยก่อนคลอดหลายวัน จากนั้นน้ำเมือกจะมีลักษณะเปลี่ยนเป็นขุ่นขึ้น และมีสีเหลืองอ่อน ๆ
- อาจจะก๊วยเขี่ยหญ้า หรือฟางรอบ ๆ ตัวเหมือนจะเตรียมตัวคลอด
- แม่แพะจะหงุดหงิดมากขึ้นทุกที เดี่ยวนอนเดี่ยวลุกขึ้น แล้วนอนลงเบ่งเบา ๆ

เมื่อแม่แพะแสดงอาการดังกล่าว ควรปล่อยแม่แพะให้อยู่เงียบ ๆ อย่าให้มันถูกรบกวน เตรียมผ้าเก่า ๆ ผ้าผูกสายสะดือ ใบมีดโกน และทิงเจอร์ไอโอดีนไว้ เมื่อถุงน้ำคล้ำแตกแล้ว ลูกแพะจะคลอดออกมาภายใน 1 ชั่วโมง หากแม่แพะเบ่งนานและยังไม่คลอด ให้ช่วยโดยหาฟางมารองก้นแม่แพะ เพื่อยกส่วนท้ายให้สูงขึ้นเล็กน้อย จะช่วยให้ลูกแพะในท้องคลอดง่ายขึ้น

ทันทีที่ลูกแพะคลอดออกมา ให้ใช้ผ้าที่เตรียมไว้เช็ดตัวให้แห้ง พยายามเช็ดเยื่อเมือกในจมูกออกให้หมดเพื่อให้ลูกแพะหายใจได้สะดวก จากนั้นผูกสายสะดือให้ห่างจากพื้นที่ท้องประมาณ 2-3 เซนติเมตร แล้วตัดสายสะดือและทาทิงเจอร์ไอโอดีน เมื่อตัดสายสะดือแล้วอุ้มลูกแพะไปนอนในที่ที่เตรียมไว้ หากเป็นไปได้ควรนำลูกแพะไปตากแดดสักครู่เพื่อให้ตัวลูกแพะแห้งสนิท จะช่วยให้ลูกแพะกระชุ่มกระชวยขึ้น

รกจะถูกขับออกมาภายใน 4 ชั่วโมง ถ้าเกินกว่า 6 ชั่วโมงแล้วรกยังไม่ถูกขับออก ก็ให้ปรึกษาสัตวแพทย์ หลังจากคลอดแล้วให้อาบน้ำมาดั่งให้แม่แพะได้กินเพื่อทดแทนของเหลวที่ร่างกายสูญเสียไป

3. การดูแลลูกแพะ ควรให้ลูกแพะได้กินนมแม่เหลืองของแม่แพะ และปล่อยให้ลูกแพะได้อยู่กับแม่แพะ 3-5 วัน ถ้าต้องการจะรีดนมแพะก็ให้

หากไม่ได้ให้ลูกแพะกินนมจากตัวของแม่แพะ ก็ควรใส่นมโคหรือนมแพะ หรือนมผงละลายน้ำ ในอ่างให้ลูกแพะได้กิน

แยกแม่แพะออก ระยะนี้เลี้ยงลูกแพะด้วยหางนมละลายน้ำในอัตราส่วนหางนม 1 ส่วนต่อน้ำ 8 ส่วน การให้อาหารลูกแพะในระยะต่าง ๆ สามารถดูได้จากตารางในเรื่องการให้อาหารซึ่งจะได้กล่าวต่อไป เกษตรกรไทยโดยทั่วไปมักไม่ได้แยกลูกแพะออกจากแม่ตั้งแต่เล็ก ส่วนใหญ่จะปล่อยให้อยู่กับแม่แพะจนมันโต ซึ่งด้วยเหตุนี้จึงทำให้แม่แพะมักไม่สมบูรณ์ และผสมพันธุ์ได้ช้าเพราะแม่แพะไม่ค่อยเป็นสัด ดังนั้นทางที่ดี หากเกษตรกรยังให้ลูกแพะอยู่กับแม่แพะตั้งแต่เล็ก ๆ ก็ควรแยกลูกแพะออกจากแม่แพะ เมื่อลูกแพะมีอายุได้ประมาณ 3 เดือน ลูกแพะที่มีอายุ 3 เดือน เราสามารถทำการคัดเลือกไว้เป็นพ่อ-แม่พันธุ์แพะตัวผู้ที่ไม่ต้องการใช้ทำการผสมพันธุ์ก็ทำการตอนในระยะนี้ หากไม่ต้องการให้แพะมีเขาก็ก่อกำจัดโดยจี้เขาด้วยเหล็กร้อนหรือสารเคมีได้

ภายหลังหย่านม ควรทำการถ่ายพยาธิตัวกลม ตัวตืดและพยาธิใบไม้ในตับ ทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยและวัคซีนป้องกันโรค

เฮโมรายิกเซพติกซีเมีย การถ่ายพยาธิและฉีดวัคซีนจะต้องทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้แพะมีสุขภาพดี และสามารถใช้ผสมพันธุ์ได้เมื่ออายุ 8 เดือน

แม่แพะที่คลอดลูกแล้วประมาณ 3 เดือน เมื่อเป็นสัดก็สามารถเอาพ่อพันธุ์แพะมาทำการผสมพันธุ์ได้อีก หากแม่แพะใช้รีดนมผู้เลี้ยงก็รีดนมแม่แพะได้จนถึง 6-8 สัปดาห์ก่อนคลอดจึงหยุดทำการรีดนม

อาหารและการให้อาหารแพะ

แพะเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องคล้ายโค แพะมีกระเพาะหมัก ซึ่งอาศัยจุลินทรีย์ที่อยู่ภายใน ย่อยอาหารและสังเคราะห์วิตามิน ดังนั้นการให้อาหารชั้นเสริม ก็ควรระมัดระวังอย่าให้อาหารที่มีสารต้านหรือทำลายจุลินทรีย์ โดยเฉพาะอาหารสำหรับสุกรมักมีสารดังกล่าวอยู่ ในปัจจุบันการผสมอาหารชั้นสำหรับแพะ-แกะจำหน่ายยังไม่แพร่หลาย เกษตรกรอาจใช้อาหารโคนม ผสมสำเร็จ ที่มีขายอยู่ทั่วไปเลี้ยงแพะแทนอาหารชั้นสำหรับแพะได้ หรือหากต้องการผสมอาหารชั้นเลี้ยงแพะเองก็สามารถทำได้ตามสูตรอาหารที่ให้ไว้ท้ายตารางการให้อาหารที่จะกล่าวต่อไป

ปกติแพะมีความต้องการอาหารหยาบเช่น หญ้าสดต่าง ๆ ในปริมาณวันละประมาณร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัวแพะ และต้องการอาหารชั้นประมาณวันละ 0.5-1.0 กิโลกรัม นอกจากนั้นแพะยังต้องการน้ำและแร่ธาตุเสริมเป็นประจำอีกด้วย แพะต้องการน้ำกินวันละประมาณ 5-9 ลิตร ความต้องการน้ำมากน้อยขึ้นอยู่กับสภาพตัวแพะและภูมิอากาศ เกษตรกรที่เลี้ยงแพะแบบพื้นบ้านมักไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องการจัดหา น้ำให้แพะกิน จึงทำให้มีปัญหาแพะเจ็บป่วยอยู่เสมอ สำหรับแร่ธาตุที่ให้แพะกินผู้เลี้ยงจะใช้แร่ธาตุก้อนสำเร็จที่มีขายอยู่ให้แพะกินก็ได้ แต่ควรคำนึงด้วยว่าแร่ธาตุก้อนนั้นไม่ควรแข็งเกินไป ทั้งนี้เพราะลิ้นของแพะสั้นกว่าลิ้นของโค การเลียแร่ธาตุแต่ละครั้งจึงได้ปริมาณที่น้อย หากจะทำการผสมแร่ธาตุสำหรับเลี้ยงแพะเองก็สามารถทำได้

ตามสูตรที่จะให้ต่อไปนี้ แต่การผสมแร่ธาตุเองมักมีปัญหาที่แร่ธาตุไม่เป็นก้อน
จึงทำให้สิ้นเปลืองเพราะหกทิ้งมาก

สูตร ไวตามิน-แร่ธาตุที่สามารถผสมได้เอง

เกลือ	5 ส่วน
เปลือกหอยหรือหินปูน	1 ส่วน
ไวตามิน-แร่ธาตุผสม (พรีมิกซ์)	1/2 ส่วน
(มีขายในท้องตลาดทั่วไป)	

แนวทางการให้อาหารแก่แพะในระยะต่าง ๆ

17

อายุ/ระยะ	อาหาร	ปริมาณที่ให้ต่อวัน
แรกเกิด-3 วัน	- นมแม่เหลือง	- เต็มที่ วันละ 3-5 ครั้ง
4 วัน - 2 สัปดาห์	- นมสด ¹ - ไวตามิน-แร่ธาตุ - น้ำ	- 0.5-1 ลิตร ค่อยๆ แบ่งให้ วันละ 3 ครั้ง - เต็มที่ - เต็มที่
2-16 สัปดาห์	- นมสดหรือนมเทียม ¹ - หญ้าแห้งซึ่งได้จากหญ้าผสมอั่ว หรือหญ้าสดที่มีคุณภาพดี - ไวตามิน-แร่ธาตุผสม - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 22	- 0.5-1 ลิตร/ตัว แบ่งให้วันละ 2 ครั้ง - เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - เริ่มให้วันละน้อยก่อนแล้ว ค่อยๆ เพิ่มปริมาณขึ้น
4 เดือน-ให้ออก	- อาหารหยาบเช่น หญ้าสด - ไวตามิน-แร่ธาตุผสม - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 18-20 ²	- เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ (ให้ได้ถึง 0.5 กก./ตัว)
แม่พันธุ์อุ้มท้อง แม่พันธุ์ที่หยุดรีดนม พ่อพันธุ์	- อาหารหยาบ - ไวตามิน-แร่ธาตุผสม - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 16-18 ³	- เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ (ให้ 0.2-0.7 กก./ตัว)
แม่พันธุ์ระยะให้นม	- อาหารหยาบ - ไวตามิน-แร่ธาตุผสม - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 16-18 ³	- เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - ขึ้นกับปริมาณน้ำนมที่รีดได้ โดยให้อาหาร 0.3-0.5 กก./ น้ำนมที่รีดได้ 1 ลิตร

1 นมสดอาจเป็นนมแพะหรือนมโค และภายหลังจาก 2 สัปดาห์แล้ว อาจใช้นมเทียม หรือนมผงผสมน้ำ แทนนมสดได้

2 ตัวอย่างสูตรอาหารที่มีโปรตีนรวมร้อยละ 18-20

ข้าวโพด	12 กก.
รำละเอียด	24 กก.
กากมะพร้าว	40 กก.
กากถั่วเหลือง	8 กก.
เนื้อและกระดูกป่น	10 กก.
กากน้ำตาล	5 กก.
เกลือป่น	1 กก.

3 ตัวอย่างสูตรอาหารที่มีโปรตีนรวมร้อยละ 16-18

กากมะพร้าว	40 กก.
ข้าวโพด	25 กก.
กากถั่วเหลือง	15 กก.
รำละเอียด	10 กก.
กากน้ำตาล	8 กก.
กระดูกป่น	1 กก.
เกลือป่น	1 กก.

จะต้องมีน้ำให้แพะ ได้กินอยู่ตลอดเวลา

การให้อาหารแร่ธาตุก่อนสำหรับแพะอาจใส่ไว้ในภาชนะให้แพะ ได้เลียกิน หรือผูกแขวน ไว้ให้แพะเลียกิน ก็ได้

การดูแลสุขภาพของแพะ

ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเลี้ยงแพะก็คือ แพะมักมีสุขภาพไม่ดี เจ็บป่วยและตาย ทำให้ผู้เลี้ยงเสียหาย ทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหานี้ก็คือ ผู้เลี้ยงต้องหมั่นเอาใจใส่และดูแลในเรื่องสุขภาพของแพะดังต่อไปนี้

1. กำจัดพยาธิภายนอก พยาธิภายนอกที่สำคัญของแพะได้แก่ พวกรังแก เหา หมัด และไร ซึ่งนอกจากจะทำความรำคาญให้แก่แพะแล้วอาจทำให้ขนแพะหลุดเป็นหย่อม ๆ หรือเป็นโรคเรื้อนตามมา หากแพะถูกรบกวนด้วย พยาธิภายนอกดังกล่าวก็จะทำให้สุขภาพไม่ดี ให้ผลผลิตต่ำ การกำจัดพยาธิ ภายนอกนี้ทำได้โดยการหมั่นอาบน้ำและฉีดพ่นบริเวณลำตัวด้วยยากำจัดพยาธิ ภายนอก

2. กำจัดพยาธิภายใน พยาธิภายในที่สำคัญของแพะได้แก่พยาธิ ตัวกลม พยาธิตัวตืด และพยาธิใบไม้ในตับ ซึ่งพยาธิเหล่านี้จะทำให้แพะซูบ

ผอม เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ขนและผิวหนังหยาบกร้าน การให้น้ำนมลดลง
 ถ้าเป็นรุนแรงทำให้แพะมีอาการโลหิตจาง และตาย การกำจัดพยาธิภายใน
 ทำได้โดยการถ่ายพยาธิเมื่อแพะมีอายุได้ 3 เดือน และทำซ้ำเสมอประมาณ
 2 เดือนต่อครั้ง ปัจจุบันมียาถ่ายพยาธิที่สามารถถ่ายพยาธิทั้ง 3 ชนิดในครั้ง
 เดียวได้ จึงทำให้การถ่ายพยาธิสะดวกขึ้นมาก

3. การป้องกันโรคระบาดในแพะ โรคระบาดที่สำคัญในแพะ
 และกรมปศุสัตว์สามารถผลิตวัคซีนเพื่อป้องกันโรคได้ มีอยู่ 2 โรคด้วยกันคือ

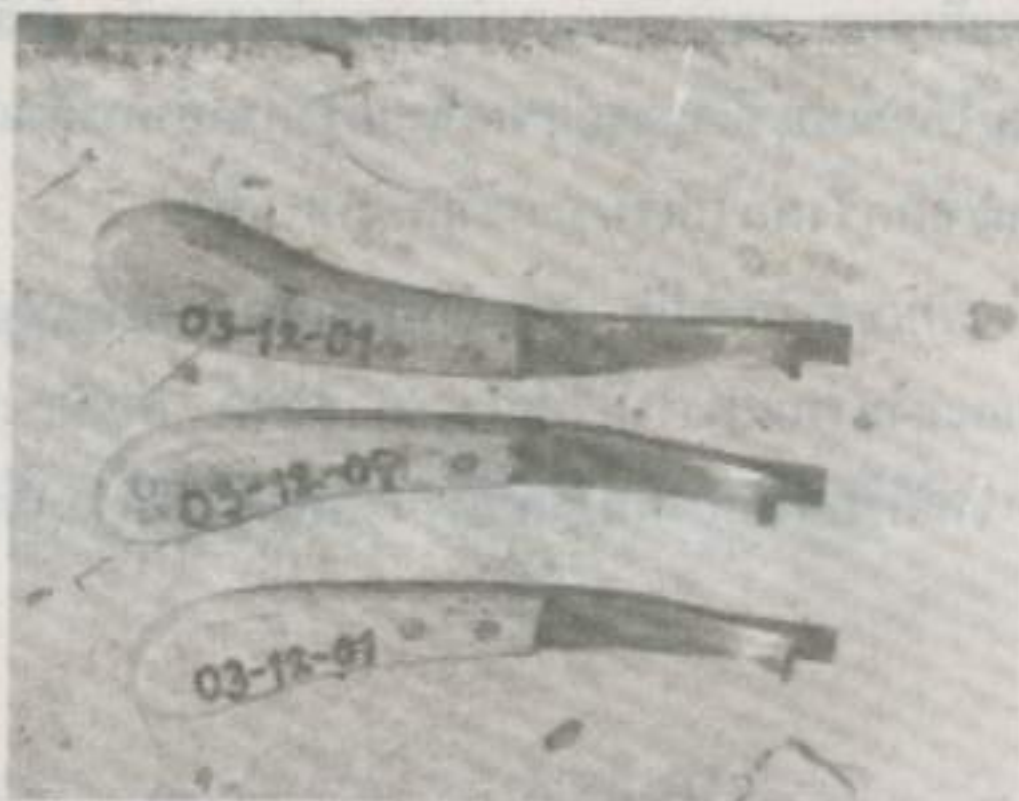
3.1 โรคปากและเท้าเปื่อยในแพะ โรคนี้เป็นกับสัตว์กับทุกชนิด
 เมื่อเป็นแล้วทำให้เกิดความเสียหาย และระบาดแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ผู้เลี้ยง
 แพะควรทำการฉีดวัคซีนนี้ให้แก่แพะที่เลี้ยงอยู่เสมอโดยครั้งแรกทำการฉีดเมื่อ
 แพะอายุได้ 3 เดือน และฉีดครั้งต่อไปเว้นระยะทุก 4-6 เดือน

3.2 โรคเฮโมรายิกเซพติกซีเมีย แพะมักป่วยเป็นโรคนี้ในฤดูฝน
 โรคนี้อาจทำให้แพะตายและสามารถแพร่โรคไปสู่แพะตัวอื่นได้ การป้องกัน
 โรคนี้สามารถทำได้โดยการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้ตั้งแต่แพะอายุได้ 3 เดือน
 และฉีดซ้ำทุก 6 เดือน

การตัดแต่งกีบ

การตัดแต่งกีบเป็นงานประจำที่ผู้เลี้ยงแพะจะต้องปฏิบัติในการเลี้ยง
 แพะ การตัดแต่งกีบจะช่วยป้องกันไม่ให้ปลายกีบงอกผิดปกติและป้องกัน
 ไม่ให้กีบนำเนื่องจากมูลสัตว์เข้าไปติดอยู่ในกีบที่ไม่ได้ทำการแต่ง การตัดแต่ง
 กีบจะใช้มีดสำหรับแต่งกีบ หรือใช้กรรไกรตัดกีบทำการตัดแต่งกีบก็ได้

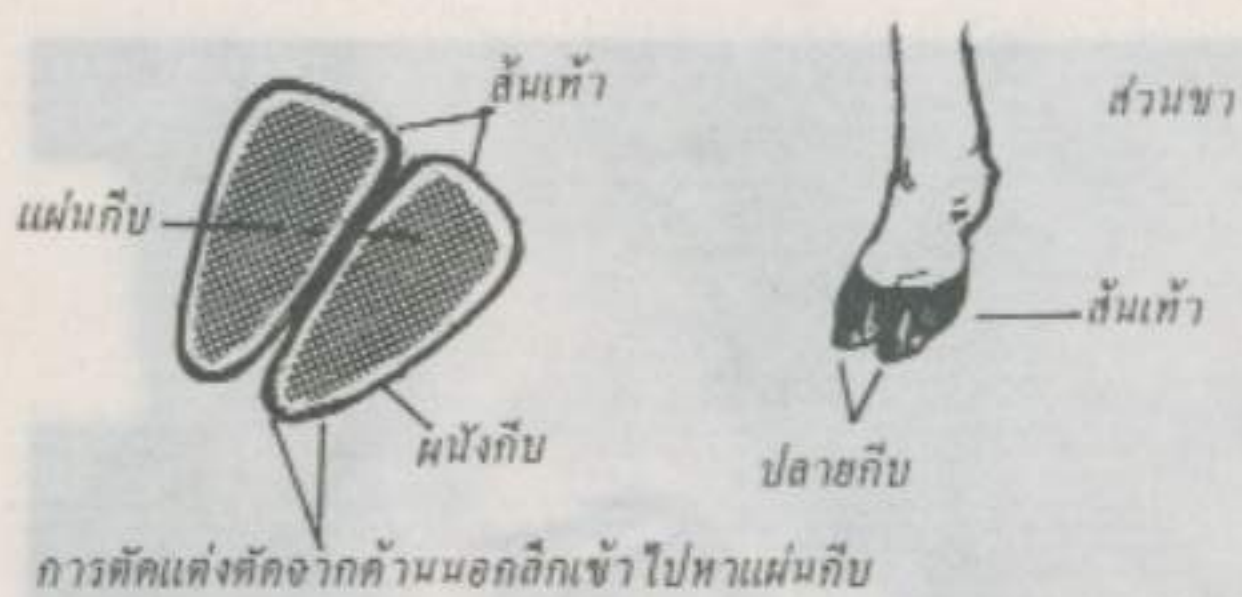
การตัดแต่งกิ่งควรทำในขณะที่อากาศเย็นขึ้น ทั้งนี้เพราะกิ่งจะอ่อนตัวทำให้ตัดแต่งได้ง่าย ถ้าหากจะทำในวันที่อากาศร้อน ควรนำแพะไปยืนในที่เปียกชื้นสักครู่หนึ่งก่อนทำการตัดแต่งกิ่ง ผู้ทำการตัดแต่งกิ่งจะต้องจับขาของแพะให้แน่น โดยยกขาขึ้นแล้วใช้ระหว่างขาหนีบ (ใช้ด้านข้างช่วงเข้าหนีบ) จากนั้นใช้มีดแต่งกิ่งตัดกิ่งช่วงที่ยาวออกเกินจากรูปลักษณะปกติทิ้ง การตัดแต่งกิ่งทำทั้งด้านนอกและระหว่างร่องกิ่ง สำหรับพื้นของเท้าควรตัดกิ่งให้เสมอกับพื้นเท้าเท่านั้น การตัดแต่งกิ่งที่ดีควรทำแล้วมีรูปร่างคล้ายกับกิ่งเท้าของลูกแพะที่เกิดใหม่ การตัดแต่งกิ่งควรทำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

ภาพมีดสำหรับ
ตัดแต่งกิ่ง

กรรไกรตัดแต่งกิ่ง

1. ลักษณะกีบเท้าของแพะก่อนการตัดแต่งกีบ

2. การจับกีบเท้าของแพะเพื่อทำการตัดแต่ง

3. การใช้มีดตัดแต่งกีบเท้าของแพะ

4. กีบเท้าของแพะภายหลังการตัดแต่งแล้ว

ราคาจำหน่ายแพะของกรมปศุสัตว์

1. แพะพันธุ์ชาแนนพันธุ์แท้ อายุ 3 เดือน ราคาตัวละ 1,500 บาท ถ้าอายุเกินกว่า 3 เดือน คิดค่าอาหารเพิ่มเติมละ 150 บาท
2. แพะพันธุ์ลูกผสม อายุ 6-8 เดือน เพศผู้ราคาตัวละ 600 บาท เพศเมียตัวละ 800 บาท ถ้าอายุเกินกว่า 8 เดือน คิดค่าอาหารเพิ่มเติมละ 100 บาท

เอกสารอ้างอิง

Goat farming Committee. 1985. The Philippines recommends for goat farming. PCARRD.

เลี้ยงสัตว์ให้ได้ผลดี จะต้องมี

- สัตว์พันธุ์ดี
- อาหารดี
- โรงเรือนดี
- การจัดการ (การเลี้ยงดู) ดี
- การควบคุมป้องกันโรคดี

มีปัญหาในการเลี้ยงสัตว์ ศึกษาได้ที่

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ

พันธุ์แพะ

แพะพันธุ์ซานเนน

แพะพันธุ์แองโกลนูเบียน

แพะพันธุ์แอลไพน์

แพะพันธุ์ท็อกเกนเบอร์ก